

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА
ПІДПРИЄМСТВ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ**

Монографія

Одеса 2018

УДК 004:005.934

Ф 59

Автори: О. В. Орлик, О. О. Кюне, О. Г. Єсіна, А. Ю. Вакула

Рекомендовано до друку Вченою радою Одеського національного економічного університету (протокол № 7 від 27.03.2018 р.).

Рецензенти:

Уманець Т.В. – доктор економічних наук, професор відділу розвитку підприємництва Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України

Колодинський С.Б. – доктор економічних наук, доцент кафедри менеджменту та управління проектами Одеської державної академії будівництва та архітектури

Фінансово-економічна безпека підприємств та інформаційні технології забезпечення безпеки : монографія / О. В. Орлик, О. О. Кюне, О. Г. Єсіна, А. Ю. Вакула. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2018. – 140 с.

У монографії представлені наукові результати та напрацювання членів кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій Одеського національного економічного університету, отримані в процесі виконання комплексної науково-дослідної роботи за темою «Удосконалення принципів та методів інформаційного забезпечення, інформаційної та фінансово-економічної безпеки підприємств та організацій сфери економіки, бізнесу та фінансів».

Монографія присвячена проблемам розробки та удосконалення принципів, методів та підходів щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств та організацій, застосування сучасних інформаційних технологій забезпечення безпеки, що дозволить підвищити ефективність процесів управління інформаційною і фінансово-економічною підсистемами економічної безпеки підприємств та організацій сфери економіки, бізнесу та фінансів.

Рекомендується для студентів, аспірантів, викладачів та науковців, що досліджують проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки на рівні підприємств та організацій, інформаційні технології забезпечення безпеки.

© О. Орлик, О. Кюне, О. Єсіна, А. Вакула

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ	6
1.1. Теоретичні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств.....	6
1.2. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його складові.....	17
1.3. Технологія управління фінансово-економічною безпекою підприємств.....	29
1.4. Фінансові ризики та напрями регулювання ступеня їх впливу в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства ...	42
РОЗДІЛ 2 СТАТЕГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	52
2.1. Класифікація загроз економічній безпеці підприємств	52
2.2. Методичні підходи до ідентифікації стратегічних загроз економічній безпеці підприємств	61
2.3. Стратегічний аналіз галузі як інструмент визначення загроз економічній безпеці підприємств	70
2.4. Формування стратегії економічної безпеки підприємств.....	77
РОЗДІЛ 3 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ	90
3.1. Організація безпеки дистанційних банківських послуг.....	90
3.2. Сучасні інформаційні технології захисту електронних транзакцій.....	99
3.3. Інформаційні технології забезпечення безпеки електронного бізнесу.....	105
3.4. Організація захисту інформації в автоматизованих системах накопичення, оброблення, зберігання та захисту даних.....	110
ВИСНОВКИ	121
ЛІТЕРАТУРА	129

ВСТУП

В сучасних умовах глобалізації соціально-економічних систем інформаційна та фінансово-економічна безпека є одними з важливих і визначальних підсистем економічної безпеки підприємств та організацій України. Питання щодо інформаційних технологій забезпечення безпеки та проблеми ефективного забезпечення фінансово-економічної безпеки на рівні підприємств, є досить актуальними в сучасних умовах розвитку економіки.

У монографії, що пропонується читачеві, досліджуються особливості, існуючі проблеми та тенденції у забезпеченні інформаційної і фінансово-економічної підсистем економічної безпеки сучасних підприємств та організацій, окреслюються та пропонуються адекватні сучасним умовам господарювання механізми, технології, форми і методи безпеки, що зорієнтовані на ефективне забезпечення комплексного і збалансованого економічного розвитку підприємств в сучасних умовах господарювання. Монографія складається з трьох розділів.

Перший розділ присвячений теоретико-методологічним засадам управління фінансово-економічною безпекою сучасних підприємств. Метою даного розділу є: визначення системи базових принципів організації і функціонування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки на рівні підприємств; окреслення основних складових механізму управління фінансово-економічною безпекою; аналіз процесів, характерних для технології управління фінансово-економічною безпекою та розробка на цій основі системи етапів управління фінансово-економічною безпекою підприємств; визначення особливостей та сутнісних характеристик фінансових ризиків; окреслення методів впливу та напрямів регулювання їх ступеня в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки сучасного підприємства.

Другий розділ охоплює проблеми стратегічного забезпечення економічної безпеки підприємств хлібопродуктів. У даному розділі знайшли відображення питання щодо: класифікації загроз економічній безпеці підприємств;

ідентифікації стратегічних загроз економічній безпеці підприємств хлібопродуктів шляхом аналізу конкуренції в галузі; проведення стратегічного аналізу галузі хлібопродуктів, результати якого надають можливість ідентифікувати фактори, що впливають на її розвиток та визначити специфічні загрози, які існують у галузі; формування стратегії економічної безпеки хлібоприймальних підприємств та визначення сприятливих умов для її впровадження.

Третій розділ присвячено інформаційним технологіям забезпечення безпеки та їх застосуванню. Даний розділ охоплює питання: використання дистанційного банківського обслуговування, призначення якого полягає у спрощенні роботи філій і відділень банків, скороченні готівкових розрахунків, скороченні витрат на обслуговування клієнтів у банку, підвищенні якості та рівня сервісу; організації безпеки різних видів дистанційних банківських послуг; використання сучасних інформаційних технологій захисту електронних транзакцій в платіжних системах; застосування інформаційних технологій забезпечення безпеки електронного бізнесу; організації захисту інформації в автоматизованих системах накопичення, оброблення, зберігання та захисту даних, у тому числі персональних.

Монографія є науковим результатом спільної праці членів кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій Одеського національного економічного університету над комплексною науково-дослідною роботою за темою «Удосконалення принципів та методів інформаційного забезпечення, інформаційної та фінансово-економічної безпеки підприємств та організацій сфери економіки, бізнесу та фінансів» (2013-2017 рр.).

Авторами складових частин колективної монографії є:

Орлик О. В., канд. екон. наук, доцент (відповідальний виконавець НДР) – вступ, розділи 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 3.3, висновки.

Кюне О. І., канд. екон. наук, викладач – розділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.2.

Єсіна О. Г., ст. викладач – розділ 3.1.

Вакула А. Ю., ст. викладач – розділ 3.4.

РОЗДІЛ 1

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується: суттєвим ускладненням умов господарювання; наявністю значної кількості чинників, які негативно впливають на функціонування підприємств; інфляційними процесами; недоступністю кредитних ресурсів; зниженням рівня інвестиційної активності; зростанням конкуренції між господарюючими суб'єктами, що може погіршувати їхній фінансовий стан; зростанням кількості збиткових підприємств тощо. В таких умовах проблема фінансової безпеки суб'єктів господарювання стає надзвичайно актуальною і стратегічною. З огляду на це актуальним напрямком сталого функціонування українських підприємств є формування адекватної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки, яка б органічно доповнювала загальну роботу підприємства, і стала невід'ємним елементом його успішної діяльності та тривалого і ефективного ведення бізнесу.

Аналіз наукових джерел останніх років показав, що сьогодні в економічній літературі відображені переважно дослідження щодо забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Проблеми забезпечення фінансової безпеки досліджуються головним чином на рівні держави.

Теоретичні та практичні аспекти забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання досліджувались останніми роками у низці наукових праць як зарубіжних, так і вітчизняних учених: Т. Васильцева, В. Волошина [1, с.7–104], А. Єпіфанова, О. Пластуна, В. Домбровського [2, с.8–112], І. Мойсеєнко, О. Марченко [3, с.67–92], К. Горячевої [4, с.5–11], Ю. Кім [5, с.6–14], Г. Саруханяна [6, с.7–22], О. Бадаєвої [7, с.7–19] та інших.

Однак теоретичні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств країн пострадянського простору потребують подальшого дослідження, що обумовило вибір теми, мету та завдання підрозділу.

В Україні проблемою забезпечення фінансової безпеки підприємств займаються недостатньо та не комплексно, тому що основна увага приділялася фінансовій безпеці на рівні держави, а на рівні підприємства увагу переважно приділено антикризовому фінансовому управлінню. Антикризове управління стає необхідним, коли підприємство уже опинилося в стані фінансової небезпеки, що може призвести до його банкрутства. Головне ж полягає в тому, щоб не допустити цього. Недостатньо досліджено питання щодо забезпечення фінансової безпеки на рівні підприємств, особливостей організації та функціонування системи забезпечення фінансової безпеки, що зумовлюють подальші дослідження у цьому напрямку.

Метою даного підрозділу є: дослідження теоретичних основ організації та функціонування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання; визначення умов забезпечення, уточнення вимог та узагальнення властивостей системи управління фінансово-економічною безпекою; дослідження та пропонування системи базових принципів організації і функціонування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки; надання рекомендації щодо підвищення дієвості системи управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві.

Фінансово-економічна діяльність підприємств здійснюється як з урахуванням умов внутрішнього середовища, так і з урахуванням умов зовнішнього середовища, якому в сучасних умовах притаманне зростання рівня динамічності та невизначеності, які викликані різноманітними процесами трансформаційного, інтеграційного та глобалізаційного характеру.

Фінансова безпека підприємства – це такий його фінансовий стан, який характеризується: збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій та послуг, які використовуються підприємством; стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз; здатністю фінансової системи

підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; здатність забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [8, с.174].

Фінансова безпека залежить від менеджменту підприємства, що свідчить про можливість впливу на систему фінансової безпеки з боку керівництва та необхідність управління нею [9]. Фінансова безпека досягається діяльністю як у фінансовій сфері, так і в сполучених з нею сферах. Тому головне в забезпеченні фінансової безпеки підприємства це: визначення факторів, що впливають не тільки на фінансову діяльність, але й на інші сполучені з нею види діяльності; побудові системи обмежень, які ліквідують ненавмисний та навмисний вплив. Створення системи фінансово-економічної безпеки – процес, що полягає у вирішенні багатьох завдань при участі високопрофесійних фахівців з різних областей.

Умовами забезпечення фінансової безпеки на підприємстві виступають: високий ступінь гармонізації й узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами оточуючого середовища та інтересами його персоналу; наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію: фінансових інтересів, місії та завдань; збалансованість і комплексність фінансових інструментів та технологій, які використовуються на підприємстві; постійний і динамічний розвиток фінансової системи (підсистеми) підприємства [8, с.174].

Побудова і функціонування системи фінансово-економічної безпеки має відбуватися з дотриманням певних вимог, властивостей і принципів.

При розробці та створенні системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства, для подальшого ефективного її функціонування необхідно дотримуватися таких вимог: система управління фінансовою безпекою підприємства має функціонувати безперервно; система повинна бути добре спланованою, функціонально самостійною та інтегрованою до загальної системи управління підприємством; повна узгодженість діяльності цієї системи із загальною системою управління підприємством; функціонування системи має виступати одним з основних засобів досягнення цілей підприємства;

постійна готовність системи фінансової безпеки до розвитку (зміна функцій, структурна реорганізація, застосування нових методів, засобів тощо); чітке визначення відповідальності, обов'язків, рівнів допуску та доступу; очолювати і координувати діяльність щодо захисту повинна людина, яка віддана своїй роботі та забезпеченню безпеки [8, с.180; 10, с.222].

Формування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки доцільно здійснювати з урахуванням властивостей, які повинні бути притаманні цій системі. Можна виділити низку таких основних властивостей, характерних для системи забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємстві:

- здатність системи швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, в тому числі і на зміни, що несуть небезпеку та загрози, перерозподіляти фінансові ресурси відповідно до потреб господарюючого суб'єкта, вводити нові форми і методи організації та управління фінансово-господарською системою підприємства (гнучкість);

- здатність системи налагоджувати свій склад, структуру і внутрішні властивості для відображення внутрішніх і зовнішніх загроз з метою забезпечення можливості функціонування в нових умовах (адаптивність);

- здатність системи забезпечувати необхідну кількість фінансових ресурсів відповідно до зростаючих потреб господарюючого суб'єкту (продуктивність). Це означає, що економічно безпечне підприємство здатне функціонувати в режимі розширеного відтворення, забезпечуючи тим самим самодостатність і можливість розвитку. Нижнім ступенем фінансово-економічної безпеки підприємства можна визнати його здатність здійснювати просте відтворення;

- оптимальне співвідношення отриманих результатів і здійснених фінансових витрат (ефективність). Підвищення ефективності діяльності підприємства сприяє зростанню рівня фінансово-економічної безпеки, оскільки дозволяє отримувати більший результат при найменших витратах, а частину ресурсів направляти на захист своїх інтересів і нейтралізацію загроз;

- розподіл в системі безпеки функцій управління та прийняття рішень між структурними підрозділами та службами різного рівня (організованість). Це

дозволяє забезпечити оперативність прийняття рішень за рахунок зосередження вирішення тактичних завдань – на нижчих рівнях управління, а стратегічних завдань – на вищих рівнях управління;

- здатність системи під дією зовнішніх і внутрішніх впливів зберігати суттєво важливі характеристики свого існування (динамічність). Така ситуація змушує підприємство перебудовуватися, пристосовуватися до нових умов;

- наявність на підприємстві суб'єкту управління, який володіє необхідною компетенцією; допомагає керувати діяльністю всієї системи безпеки, окремих її складових, зокрема, фінансової; несе відповідальність за виконання всіх управлінських рішень у відповідності з поставленими завданнями; здійснює вдосконалення системи тощо (керованість). Недотримання цієї вимоги призводить до прийняття суб'єктивних управлінських рішень, нехтування інтересами підприємства у власних цілях;

- здійснення контролю за станом суб'єкта управління фінансової безпеки, при цьому не чинячи на нього ніякого управлінського впливу (контрольованість) [11, с.181–182; 12, с.192].

Деякі автори [13, с.29] також виділяють специфічні властивості системи фінансової безпеки підприємства:

- дотримання менеджментом підприємства положень чинного законодавства щодо будь-яких видів його діяльності, які належать до його фінансових інтересів та інтересів його стейкхолдерів (нормативно-правова урегульованість);

- прояви незахищеності та чутливості фінансової безпеки до будь-якого негативного впливу зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів (уразливість фінансової безпеки);

- діапазон керованості системи безпеки підприємства може бути суттєво обмеженим через численні загрози, які здебільшого є наслідком суперечностей, що супроводжують узгодження інтересів зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів підприємства (часткова керованість);

- при кількісному вимірюванні фінансової безпеки усі показники повинні бути чіткими й однозначними, а значення величин, які отримуються в

конкретний момент часу, повинні визначатися значеннями величин, отриманими у попередні моменти часу (детермінованість).

Урахування розглянутих властивостей спрямовано на комплексне забезпечення стабільності підприємства, ефективну побудову стратегії забезпечення його безпеки. Фінансово-економічна безпека підприємства, заснована на оптимальному співвідношенні всіх зазначених властивостей, дозволяє підприємству бути стійким, адекватно реагувати на виклики і загрози, розвиватися та удосконалюватися.

Проведені дослідження [1, с.69; 3, с.76–78; 8, с.176–177; 14, с.289–290; 15, с.142–143] дозволяють стверджувати, що організація та функціонування системи фінансово-економічної безпеки на підприємстві повинні відповідати певній системі базових принципів, які мають як загальний, так і специфічний характер. При формуванні та подальшому функціонуванні системи забезпечення фінансової безпеки, необхідним є дотримання таких принципів:

- системності побудови: всі елементи системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинні бути взаємопов'язані та узгоджені;

- безперервності: система фінансової безпеки повинна бути побудована так, щоб вона діяла постійно, захищаючи інтереси підприємства в умовах ризику та протидії загрозам. Процес управління фінансовою безпекою підприємства повинен діяти безперервно;

- законності: всі прийняті управлінські рішення не повинні суперечити чинному законодавству та нормативним актам з безпеки підприємства;

- об'єктивності: управлінські рішення повинні розроблятися з урахуванням об'єктивних економічних законів, на основі глибокого аналізу ситуації із застосуванням наукових методів пізнання;

- обґрунтованості: всі заходи з безпеки повинні проводитися з використанням сучасних досягнень науки і техніки, надавати надійний захист на певних рівнях безпеки;

- плановості: необхідність організації діяльності щодо забезпечення надійного захисту підприємства на основі єдиного задуму, викладеного в

комплексній програмі та конкретних планах з окремих напрямків безпеки, зокрема фінансової. Цей принцип вносить організованість у функціонування системи безпеки і дозволяє кожному учаснику процесу діяти логічно послідовно, виконуючи виключно покладені на нього обов'язки;

- економічної доцільності: ефективність роботи системи фінансово-економічної безпеки повинна бути вище її вартості. Система фінансово-економічної безпеки повинна бути побудована таким чином, щоб вартість витрат на її підтримання була оптимальною і не перевищувала той рівень, при якому втрачається економічний сенс;

- результативності: своєчасне попередження та/або ефективне подолання негативного впливу загроз, при цьому забезпечуючи розвиток підприємства;

- оптимізації витрат: витрати на попередження та/або подолання загроз повинні бути адекватними їх рівню й обсягу;

- ефективності управлінських рішень: видатки на заходи з ліквідації, нейтралізації або мінімізації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства повинні бути менше, ніж можливі збитки від їх реалізації;

- інформованості: потужна інформаційна підтримка, обізнаність необхідною інформацією для оперативного прийняття рішень. Несвоєчасне надання інформації, невідповідність фактично наданої інформації з реальними діями тягне за собою негативні наслідки. Так не надання і недостовірність інформації про стан ринку, рівень конкуренції знижує фінансову безпеку підприємства;

- комплексності рішень: вирішення питань фінансової безпеки із залученням усіх суб'єктів захисту і активів підприємства. Фінансова безпека має комплексний характер, стосується функціонування різних підсистем підприємства, а отже, вимагає комплексного характеру від сформованої системи фінансових заходів, що розробляються і реалізуються;

- збалансованості інтересів: забезпечення збалансованості фінансово-економічних інтересів підприємства і суб'єктів зовнішнього середовища, що взаємодіють з ним;

– своєчасності: своєчасна розробки та вжиття заходів щодо нейтралізації загроз фінансовій безпеці та фінансовим інтересам підприємства. Несвоєчасне виявлення зовнішніх та внутрішніх факторів негативного впливу загрожує виникненням негативних наслідків, пов'язаних з неможливістю оперативно реагувати на ці фактори негативного впливу;

– постійного моніторингу: системний моніторинг підрозділами економічної безпеки даних про фінансово-економічний стан підприємства та його аналіз з метою недопущення загроз діяльності підприємства; моніторинг зовнішнього середовища підприємства з метою своєчасного виявлення та ідентифікації реальних і потенційних загроз фінансово-економічним інтересам підприємства. Несвоєчасне здійснення контролю або невиконання його взагалі тягне за собою можливість відхилення від плану, неякісну діяльність співробітників, підвищення витрат;

– активності: реалізація активних дій і заходів захисту фінансово-економічних інтересів підприємства з використанням нестандартних форм і способів захисту;

– координації та взаємодії: координація між собою всіх вжитих заходів щодо забезпечення фінансової безпеки на підприємстві; організація взаємодії заходів з усіма підрозділами і здійснення єдиного управління процесом безпеки підприємства; організація взаємодії з державними та правоохоронними органами. Для забезпечення фінансової безпеки необхідно, щоб зусилля всіх підрозділів, служб, які її забезпечують, були скоординовані. Кожен працівник повинен чітко знати: за що відповідає він і за що відповідає його колега;

– централізації: єдиний підхід до виконання своїх функцій учасниками процесу забезпечення безпеки при координуючій ролі та методичному керівництву з боку підрозділу економічної безпеки підприємства; управління безпекою повинен здійснювати перший керівник підприємства;

– інтегрованості: система управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинна бути органічно інтегрована в загальну систему менеджменту та загальну систему управління економічною безпекою підприємства;

– спрямованості на стратегічні цілі: всі прийняті управлінські рішення не повинні суперечити загальній стратегії фінансово-економічного розвитку

підприємства, тобто їх відповідність економічній стратегії розвитку підприємства, його місії. Необхідна розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки у вигляді програми на перспективу. Спонтанна діяльність може призвести до невиконання завдань у визначені терміни або неефективного використання фінансових ресурсів, а в подальшому – їх нестачі;

- оперативності та динамічності: система управління фінансово-економічною безпекою повинна забезпечувати швидку реакцію підприємства на появу реальних і потенційних загроз та своєчасне прийняття відповідних управлінських рішень;

- варіативності або альтернативності дій: кожне управлінське рішення в сфері фінансово-економічної безпеки має розроблятися в декількох альтернативних варіантах, враховуючи певні критерії;

- адекватності реагування: заходи з реагування на загрози фінансово-економічним інтересам підприємства повинні розроблятися відповідно до визначених критеріїв;

- адаптивності: система управління фінансовою безпекою, її елементи повинні швидко адаптуватися до зміни факторів зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства;

- гнучкості управління: розроблені або прийняті управлінські рішення повинні швидко коригуватися, якщо цього вимагають зміни зовнішнього чи внутрішнього середовища підприємства;

- розвитку та удосконалення: необхідність і своєчасність вдосконалення системи фінансової безпеки підприємства; здатність системи до розвитку та вдосконалення;

- постійної готовності: необхідність постійної готовності менеджерів до реагування на можливе порушення фінансової рівноваги підприємства на будь-якому етапі його функціонування;

- стимулювання і відповідальності: створення стимулів для ефективного використання ресурсного потенціалу, впровадження інноваційних проектів. Повинна бути розроблена дієва і ефективна система стимулів та

відповідальності (у т. ч. матеріальної) керівництва і персоналу за стан фінансово-економічної безпеки підприємства;

– превентивної дії: здатність системи управління фінансово-економічної безпеки виявляти на ранніх стадіях різні деструктивні чинники – загрози, а також вживати оперативні заходи щодо запобігання їх шкідливого впливу і нанесення збитку підприємству. Краще запобігти загрозі фінансової кризи, ніж здійснювати її локалізацію і забезпечувати нейтралізацію її негативних наслідків;

– гласності та конфіденційності: оптимальне поєднання гласності та конфіденційності;

– терміновості реагування: чим раніше будуть застосовані елементи фінансового управління щодо кожного виявленого кризового симптому, тим більші можливості скорішого відновлення порушеної рівноваги матиме підприємство;

– пріоритетності використання внутрішніх ресурсів: у процесі управління фінансовою безпекою підприємство повинно розраховувати переважно на внутрішні фінансові можливості ліквідації, нейтралізації або мінімізації загроз;

– управління першими симптомами: ефективність управління фінансовою безпекою залежить від своєчасного визначення перших симптомів загрози. Побачити перші прояви загрози можливо при постійному моніторингу процесів, які протікають всередині підприємства, та сигналів зовнішнього середовища [16, с.88–90].

При недотриманні розглянутих вимог, властивостей та системи принципів, управління фінансово-економічною безпекою може бути неефективним та спричинити наслідки, пов'язані з: погіршенням діяльності підприємства; зниженням рівня платоспроможності; зниженням привабливості підприємства для інвесторів; погіршенням якості продукції; підвищенням витрат; зменшенням попиту на продукцію, вироблену цим підприємством; зниженням фінансової незалежності підприємства; виникненням фінансової кризи на підприємстві тощо.

Складність завдання забезпечення фінансово-економічної безпеки полягає в тому, наскільки керівники підприємства, його підрозділів, відділів,

менеджери забезпечать умови нормальної діяльності підприємства шляхом нейтралізації (зниження, прийняття) небезпек та загроз, різних дестабілізуючих факторів. Доцільною є розробка концепції економічної безпеки підприємства, включаючи її фінансову складову, розробка алгоритму дій суб'єкта господарювання, який забезпечить прийняття комплексу таких заходів та кроків, які не дали б підприємству можливості опуститися за критичну межу і втратити свою економічну незалежність. Необхідним є також розрахунок фінансування можливих варіантів дій та вибір оптимального варіанту, обов'язковий контроль забезпечення на практиці ефективної нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства. Це дозволить системі фінансової безпеки забезпечити ефективну діяльність підприємства і тривале ведення бізнесу.

Про позитивну дієвість системи забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємстві зможуть свідчити певні економічні сигнали: оптимальні значення статей балансу; достатня кількість обігових коштів; отримання прибутків від реалізації продукції; перевищення отриманого чистого доходу над витратами; підвищення попиту на продукцію підприємства; поліпшення показників діяльності підприємства; оптимальний механізм ціноутворення; наявність договірної дисципліни, юридичної служби, перспективного планування, джерел довгострокового фінансування капіталовкладень; відсутність незавершених капіталовкладень; зниження дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Отже, формування і функціонування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства має відбуватися з урахуванням розглянутих у підрозділі вимог та властивостей, спрямованих на комплексне забезпечення стабільності підприємства, ефективну побудову стратегії забезпечення безпеки та базуватися на загальних (притаманних усім складним системам) і певних специфічних принципах. Система фінансово-економічної безпеки, яка відповідає вказаним характеристикам, дозволить підприємству адекватно реагувати на небезпеки та загрози, бути стійким, розвиватися і вдосконалюватися.

ЛІТЕРАТУРА

До підрозділів 1.1-1.4

1. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / [Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук ; за ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 386 с.
2. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін. ; за ред. А. О. Єпіфанова]. – Суми : ДВНЗ УАБС, 2009. – 295 с.
3. Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : навч. посіб. / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
4. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / К. С. Горячева ; Київський нац. ун-т технологій та дизайну. – К., 2006. – 17 с.
5. Кім Ю. Г. Управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02 / Ю. Г. Кім ; Ун-т економіки та права «КРОК». – К., 2009. – 21 с.
6. Саруханян Г. А. Финансовая безопасность компании : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / Г. А. Саруханян ; Российский экон. ун-т им. Г. В. Плеханова. – М., 2013. – 23 с.
7. Бадаева О. Н. Оценка финансовой безопасности малых и средних предприятий : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / О. Н. Бадаева ; Ивановский гос. химико-технологический ун-т. – Иваново, 2013. – 24 с.
8. Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8(134). – С. 172-181.
9. Орлик О. В. Фінансово-економічна безпека підприємства та підходи до її забезпечення [Електронний ресурс] / О. В. Орлик // Інформаційна та економічна безпека : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. – Х. : ХІБС УБС НБУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Систем. вимоги: Pentium; 512 Mb RAM; Windows XP – 7, 8; Adobe Acrobat Reader 5.0 – 10.0. – Назва з екрану.

10. Иванюта Т. Н. Основные подходы к формированию системы экономической безопасности на предприятиях / Т. Н. Иванюта // Молодой ученый. – 2013. – № 4. – С. 215-223.
11. Орлик О. В. Економічна безпека підприємства: властивості, стратегія та методи забезпечення / О. В. Орлик // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : [колективна монографія у 2 т.]. – Дніпропетровськ : ФОРМ Дробязко С. І., 2014. – Т. 2. – С. 176-182.
12. Орлик О. В. Факторы обеспечения и основные свойства экономической безопасности / О. В. Орлик // Modern problems of regional development : Collection of scientific articles. – 2014. – Vol. 2. – P. 190-194.
13. Ляшенко О. М. Специфічні властивості фінансової безпеки підприємства / О. М. Ляшенко // Управління проектами та розвиток виробництва : зб. наук. праць. – 2012. – № 4(44). – С. 27–32.
14. Орлик О. В. Финансово-экономическая безопасность предприятия и принципы ее обеспечения / О. В. Орлик // Economics and management: theory and practice : collection of scientific articles. – 2014. – Vol. 2. – P. 286-291.
15. Мойсеєнко І. П. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства / І. П. Мойсеєнко, О. О. Шолок // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – 2011. – Вип. 21.2. – С. 141-146.
16. Орлик О. В. Теоретичні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств / О. В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 1(56). – С. 84-92.
17. Бельская Е. В. Особенности управления финансовой безопасностью на предприятии / Е. В. Бельская, М. А. Дронов // Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки. – 2013. – Вип. 2-1. – С. 209-217.
18. Орлик О. В. Технологія управління фінансово-економічною безпекою підприємств / О. В. Орлик // Вісник Дніпропетровського університету ім. Олеся Гончара. Серія: Економіка. – 2015. – Вип. 9(1). – Т. 23. – № 10/1. – С. 80-89.
19. Орлик О. В. Етапи та особливості процесу забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / О. В. Орлик // Фінансово-кредитна система: вектор розвитку для України : I Міжнар. наук.-практ. конф., 23-25 квітня 2015 р. : матер. конф. – Ужгород : ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2015. – С. 546-550.

20. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1(91). – С. 98-103.
21. Сажієнко С. А. Роль антикризового управління в запобіганні банкрутства підприємств / С. А. Сажієнко // Вісник Хмельницького національного університету. Серія. Економічні науки. – 2009. – № 6. – Т. 2. – С. 52-55.
22. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / [В. С. Гусев, Б. И. Кузин, М. Д. Медников и др.]. – СПб. : Очарованный странник, 2001. – 256 с.
23. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 170 с.
24. Орлик О. В. Система загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання / О. В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 1(52). – С. 250-257.
25. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підруч. / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.
26. Пименов Н. А. Управление финансовыми рисками в системе экономической безопасности : учебник и практикум / Н. А. Пименов ; под общ. ред. В. И. Авдийского. – М. : Издательство Юрайт, 2014. – 413 с.
27. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 768 с.
28. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства / О. В. Орлик // Інноваційна економіка : наук.-вироб. журн. – 2016. – № 5-6. – С. 218-223.
29. Бланк И. А. Управление финансовыми ресурсами / И. А. Бланк. – М. : Омега-Л, 2011. – 768 с.
30. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – Т. 2. – К. : Ника-Центр, 1999. – 512 с.
31. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент / И. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 192 с.
32. Стоянова, Е. С. Финансовый менеджмент: теория и практика : учебник / Под ред. Е. С. Стояновой. – М. : Изд-во «Перспектива», 2003. – 656 с.
33. Жихор О. Б. Управління фінансовими ризиками та методи їх нейтралізації на підприємстві [Електронний ресурс] / О. Б. Жихор, Ю. С.

Балясна // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2011. – Том 2. – № 11. – Режим доступу: <http://fkd.org.ua/article/view/28932/26011>.

34. Лукьяненко А. В. Управление финансовыми рисками предприятия / А. В. Лукьяненко, И. А. Кузьмичева // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 8. – С. 129-131.

35. Диба М. І. Суть та види фінансових ризиків у системі ризик-менеджменту підприємства / М. І. Диба // Вісник національного університету “Львівська політехніка”. Серія. «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2008. – № 635. – С. 22-28.

36. Ахметова А. Ж. Финансовый риск и характеристика сущности финансового риска [Электронный ресурс] / А. Ж. Ахметова. – Режим доступу : http://rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73865.doc.htm.

37. Орлик О. В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові / О. В. Орлик // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2015. – Вип. 2(19). – С. 222-232.

38. Орлик О. В. Аналіз факторів впливу на економічну безпеку підприємств та методи захисту від загроз і нейтралізації їх наслідків / О. В. Орлик // Тренди та інновації в сучасній економіці : Колективна монографія / За ред. О. С. Іванілова. – Харків : ХНУБА, 2015. – С. 154-165.

39. Дуброва О. С. Сучасний погляд на ризик-менеджмент як важливу складову системи управління підприємством / О. С. Дуброва // Стратегія економічного розвитку України : наук. зб. – 2002. – Вип. 1(8). – С. 446-452.

40. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків / [Л. І. Донець, О. В. Шепеленко, С. М. Баранцева та ін. ; за ред. Л. І. Донець]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 472 с.

До підрозділів 2.1-2.4

1. Орлик О. В. Система загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання / О. В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 1(52). – С. 250-257.

2. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / [В. С. Гусев, Б. И. Кузин, М. Д. Медников и др.]. – СПб. : Очарованный странник, 2001. – 256 с.

3. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 170 с.
4. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3(21). – С. 12-19.
5. Вірченко В. В. Інтелектуальна безпека підприємства та шляхи її забезпечення / В. В. Вірченко // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2013. – № 11(200). – С. 51-54.
6. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : монография / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. – К. : Либра, 2003. – 280 с.
7. Сак Т. В. Діагностування рівня економічної безпеки підприємства в умовах обмеженості інформації [Електронний ресурс] / Т. В. Сак // Глобальні та національні проблеми економіки : [електронне наукове фахове видання]. – 2015. – Вип. 3. – С. 404-408. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/85.pdf>.
8. Моделювання економічної безпеки: держави, регіону, підприємства : монографія / [В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова та ін. ; за ред. В. М. Гейця]. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
9. Мацеха Д. С. Економічна безпека підприємства / Д. С. Мацеха // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 1(48). – С. 128-133.
10. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності: економіко-правовий аспект : навч. посіб. / М. І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
11. Фоміна М. В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика : монографія / М. В. Фоміна. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. – 140 с.
12. Гадышев В. А. Классификация угроз экономической безопасности предприятия [Електронний ресурс] / В. А. Гадышев, О. Г. Поскочинова. — Режим доступу : <http://vestnik.igps.ru/wp-content/uploads/V32/6.pdf>.
13. Зеркалов Д. В. Экономическая безопасность [Электронный ресурс] : Монография. – Электрон. данные. – К. : Основа, 2011. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. требования: Pentium; 512 Mb RAM; Windows 98/2000/XP; Acrobat Reader 7.0. – Название с титульного экрана.

14. Васильців Т. Г. Чинники та джерела загроз економічній безпеці підприємства / Т. Г. Васильців, М. Б. Пасічник // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Вип. 18.10. – С. 128-135.
15. Мельник О. О. Система загроз економічній безпеці підприємства / О. О. Мельник // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. праць. – Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2011. – № 25. – С. 97-103.
16. Якубович З. В. Ідентифікація загроз економічній безпеці машинобудівного підприємства / З. В. Якубович // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 3(28). – С. 107-112.
17. Кузнецова І. О. Моніторинг як складова процесу управління підприємством хлібопродуктів: теорія та методологія : монографія / І. О. Кузнецова. – Одеса : Друкарський дім, 2009. – 228 с.
18. Гичева Н. Ю. Диагностика экономической безопасности как составляющая антикризисного управления предприятием / Н. Ю. Гичева // Коммунальное хозяйство городов : науч.-техн. сб. – 2009. – № 89. – С. 435-440.
19. Кузнецова І. О. Класифікація загроз економічній безпеці підприємства / І. О. Кузнецова, О. О. Кюне // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 3(58). – С. 120-128.
20. Кюне Олена Олегівна. Формування стратегії економічній безпеці підприємства хлібопродуктів : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Кюне Олена Олегівна. – Одеса, 2016. – 250 с.
21. Манцуров І. Г. Побудова ієрархічної структури складових економічній безпеці підприємств [Електронний ресурс] / І. Г. Манцуров, О. В. Нусінова // Ефективна економіка : [електронне наукове фахове видання]. – 2011. – № 9. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=680>.
22. Портер М. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / [пер. с англ. И. Минервина]. – М. : Альпина Паблицер, 2011. – 454 с.
23. Офіційний сайт інформаційно-аналітичного агентства «АПК-Інформ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apk-inform.com>.
24. Офіційний сайт Української зернової асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uga-port.org.ua/>.

25. Кузнецова І. О. Методичні підходи до формування складу стратегічних загроз економічній безпеці підприємств хлібопродуктів / І. О. Кузнецова, О. О. Кюне // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – 2016. – Вип. 1(60). – С. 150-159.
26. Томпсон А. А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии : [пер. с англ.] / А. А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
27. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
28. Кузнецова І. О. Організаційно-економічні передумови модернізації підприємств хлібопродуктів / І. О. Кузнецова // Науковий вісник ОНЕУ. – 2015. – №6 (226). – С. 132-145.
29. Кузнецова І. О. Економіка підприємств хлібопродуктів : навч. посіб. / І. О. Кузнецова. – Одеса : Атлант, 2013. – 86 с.
30. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру [Електронний ресурс] : закон України від 09.04.2014 р. № 2436а. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main>.
31. Зерновий та хлібопродуктовий товарообіг в Україні : енциклопедичний довідник. – К. : АртЕк, 2000. – 448 с.
32. Рыбчинский Р. С. Характеристика зернозаготовительной отрасли Украины / Р. С. Рыбчинский // Наукові праці ОНАХТ. – 2006. – Вип.29. – Т.2 – с.4-8.
33. Програма Міністерства аграрної політики «Зерно України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mir.zavantag.com/kultura/356738/index.html>.
34. Кузнецова І. О. Стратегічний аналіз галузі як основа формування системи загроз економічній безпеці підприємств хлібопродуктів / І. О. Кузнецова, О. О. Кюне // Економічний аналіз. – 2016. – Том 23. – № 2. – С. 73-78.
35. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 479 с.

36. Ильяшенко С. Н. Оценка составляющих экономической безопасности предприятия / С. Н. Ильяшенко // Наукові праці Донецького державного технічного університету. – 2002. – № 47. – С. 18-22.

37. Пономаренко О. Е. Формування інтегральних показників оцінки рівня зовнішньої фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості / О. Е. Пономаренко // Управління розвитком. – 2011. – № 22(119). – С.62-66.

До підрозділів 3.1-3.4

1. Информационные системы и технологии в экономике и управлении : учебник / [В. В. Трофимов, О. П. Ильина, В. И. Кияев и др.] – М. : Издательство Юрайт, 2013. – 542 с.

2. Єсіна О. Г. Інтернет-банкінг в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку / О. Г. Єсіна // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 1(48). – С. 209-213.

3. Страхарчук А. Я. Інформаційні системи і технології в банках : навч. посіб. / А. Я. Страхарчук, В. П. Страхарчук. – К. : Знання, 2010. – 515 с.

4. Єсіна О. Г. Сучасний ринок дистанційних банківських послуг в Україні / О. Г. Єсіна // Socio-economic aspects of development economics and management : Collection of scientific articles. – 2015. – Vol. 2. – P. 46-49.

5. Шалига Т. С. Розвиток дистанційних банківських послуг як показник модернізації елементів національної банківської системи / Т. С. Шалига // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2(29). – С. 95-99.

6. Сокращение дистанции: перспективы интернет-банкинга [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.prostobankir.com.ua/individualnyy_biznes/stati/sokraschenie_distantcii_perspektivy_internet_bankinga.

7. Мобільний банкінг: не річ в собі, але ефективний канал продажів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cs ltd.com.ua/uk/newsua/-2014/1395-2014-04-28-15-26-45.html>.

8. Заменит ли интернет-банкинг систему Клиент-Банк для бизнеса? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.prostobiz.ua/rko/sovety/zamenit_li_internet_banking_sistemu_klient_bank_dlya_biznesa.

9. Єсіна О. Г. Організація безпеки Інтернет-банкунгу / О. Г. Єсіна // Фінансово-кредитна система: вектор розвитку для України : I Міжнар. наук.-

практ. конф., 23-25 квітня 2015 р. : матер. конф. – Ужгород : ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2015. – С. 249-252.

10. Гострик О. М. Використання імітаційного моделювання для оцінки програмних засобів банківських установ / О. М. Гострик, О. А. Клепікова // Моніторинг, моделювання та менеджмент емерджентної економіки : ІУ Міжнар. наук.-практ. конф., 10-12 вересня 2014 р. : матер. конф. – Одеса-Черкаси : Брама-Україна, 2014. – С. 35-38.

11. Засадна Х. О. Про захист послуг Інтернет-банкінгу / Х. О. Засадна // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 225-229.

12. Йона Л. Г. Криптографічний захист електронного документообігу / Л. Г. Йона, О. О. Йона, В. С. Терешко // Цифрові технології. – 2013. – № 13. – С. 142-146.

13. Балакирский В. Б. Безопасность электронных платежей / В. Б. Балакирский // Конфидент. – 1996. – № 5. – С. 47-53.

14. Гайкович В. Ю. Безопасность электронных банковских систем : учебник / В. Ю. Гайкович, А. С. Першин. – М. : Единая Европа, 1994. – 354 с.

15. Быхно А. 3D-Secure: безопасные покупки через Интернет [Електронний ресурс] / А. Быхно. – Режим доступу : <http://credit-card.ru/articles/security/3d-secure.php>.

16. Фахретдинов Р. Анализ средств подтверждения банковских транзакций [Електронний ресурс] / Р. Фахретдинов. – Режим доступу : <http://frodex.ru/article/authentication2014>.

17. 3-D Secure [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bankdbo.ru/3-d-secure>.

18. Гончаров В. В. Безопасность и защита интернет-платежей [Електронний ресурс] / В. В. Гончаров // Расчеты и операционная работа в коммерческом банке. – 2010. – № 4. – Режим доступу : <http://bankir.ru/tehnologii/s/bezopasnost-i-zaschita-internet-platejei-5899180/>.

19. Йона О. О. Специфічні чинники активізації загроз економічній безпеці господарюючих суб'єктів / О. О. Йона // Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2012. – № 4/6(8). – С. 31-32. – Режим доступу : <http://journals.uran.ua/tarp/article/view/5645>.

20. Йона О. О. Огляд та систематизація типових моделей загроз безпеці персональних даних, які обробляються в спеціальних інформаційних системах підприємств / О. О. Йона // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2012. – № 8(179), Ч. 1. – С. 110-117.

21. Арістова І. В. Інформаційна безпека людини як споживача телекомунікаційних послуг : монографія / І. В. Арістова, Д. В. Сулацький. – К. : Ред. журн. «Право України»; Х. : Право, 2013. – 184 с.

22. Junaid Ahmed Zubairi. Cyber Security Standards, Practices and Industrial Applications: Systems and Methodologies / Junaid Ahmed Zubairi, Athar Mahboob. – IGI Global, 2011. – 336 p. doi:10.4018/978-1-60960-851-4.

23. Cyril Onwubiko. Situational Awareness in Computer Network Defense: Principles, Methods and Applications / Cyril Onwubiko, Thomas Owens. – IGI Global, 2012. – 414 p. doi:10.4018/978-1-46660-104-8.

24. Йона О. О. Дослідження стану сучасних технологій захисту електронних транзакцій / О. О. Йона // Технологический аудит и резервы производства. – 2015. – № 2/6(22). – С. 42-44.

25. Дробышева В. Г. Роль и место информационных технологий в системе экономической безопасности государства / В. Г. Дробышева, А. П. Черноиванов // Социально-экономические явления и процессы. – 2011. – № 3-4. – С. 87-93.

26. Козивкин В. В. Экономическая безопасность промышленного предприятия [Електронний ресурс] / В. В. Козивкин. – Режим доступу : http://secandsafe.ru/pravovaya_baza/blogi/ekonomicheskaya_bezopasnost/ekonomicheskaya_bezopasnost_promyshlennogo_predpriyatiya.

27. Будянский П. С. Роль информационных технологий в современной экономике [Електронний ресурс] / П. С. Будянский. – Режим доступу : <http://economyar.narod.ru/budjnskii.pdf>.

28. Орлик О. В. Інформаційні технології забезпечення безпеки електронного бізнесу / О. В. Орлик // Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання : Всеукраїнська наук.-практ. конф., 21 жовтня 2016 р. : матер. конф. – Одеса : ОДУВС, 2016. – С. 167-169.

29. Павлов А. П. Информационные технологии экономической безопасности бизнеса [Електронний ресурс] / А. П. Павлов, А. В. Колосов // Мир науки. Научный Интернет журнал. – 2013. – Вып. 1. – Режим доступу : <http://mir-nauki.com/PDF/02EMN113.pdf>.

30. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про захист персональних даних» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 34.

31. Програмний комплекс ЄДЕБО «Керівництво користувача» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.inforesurs.gov.ua/instr-e debo.html>.

32. НД ТЗІ 3.7-001-99 Методичні вказівки по створенню технічного завдання на створення комплексної системи захисту інформації в автоматизованій системі.

33. НД 1.4-001-2000 «Типове положення про службу захисту інформації в автоматизованій системі».

34. НД ТЗІ 3.7-003-05 «Порядок проведення робіт з створення комплексної системи захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційній системі».

35. НАКАЗ МОН від 06.03.2015 № 249 «Про затвердження Порядку надання доступу фізичним та юридичним особам до Реєстру документів про вищу освіту та Порядку замовлення на створення інформації, що відтворюється в документах про вищу освіту, та обліку документів про вищу освіту в Єдиній державній електронній базі з питань освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0493-15>.

36. Опис XML файлу для експорту даних документів про ВИЩУ освіту та зразок файлу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.inforesurs.gov.ua/instr-others.html>.

Наукове видання

Орлик Оксана Володимирівна

Кюне Олена Олегівна

Єсіна Ольга Геннадіївна

Вакула Аліса Юріївна

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА
ПІДПРИЄМСТВ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ**

МОНОГРАФІЯ

Підписано до друку 27.03.2018. Формат 60x 84/16.

Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman

Ум. друк. арк. 8,2. Наклад 300 прим. Зам. № 11549

Друкарня ФОП Гуляєва В.М.

Київська обл., Обухів, мкрн Сосновий, 2, офіс 2

тел. (048) 789-12-85, (050) 496-02-79

drukaryk.com